

ابتدا بگویند که استقبال از جلد اول و دوم این کتاب چگونه بود؟

پاسخ به این پرسش جنبه‌های گوناگون دارد. به‌نسبت شمارگان کتاب در بین گروه‌های فرهنگی خوب بوده است. البته شهر به شهر نیز متفاوت بوده است. برای نمونه در شهری مثل اصفهان استقبال از این کتاب بسیار خوب بوده است. اما در استان‌هایی همچون گلستان و یا یزد ما زمینه‌ای برای ارائه کتاب بسیار خوب بوده است. اما در استان‌هایی همچون گلستان و یا یزد ما زمینه‌ای برا ارائه کتاب نداشته‌ایم.
بیشتر فروش کتاب در تهران بوده است، همچنین در ماه‌های اخیر در خارج از کشور به‌ویژه اروپا از این کتاب‌ها استقبال شده است.
نهادهای فرهنگی و آموزشی، مثل کانون پرورش فکری و آموزش و پرورش با

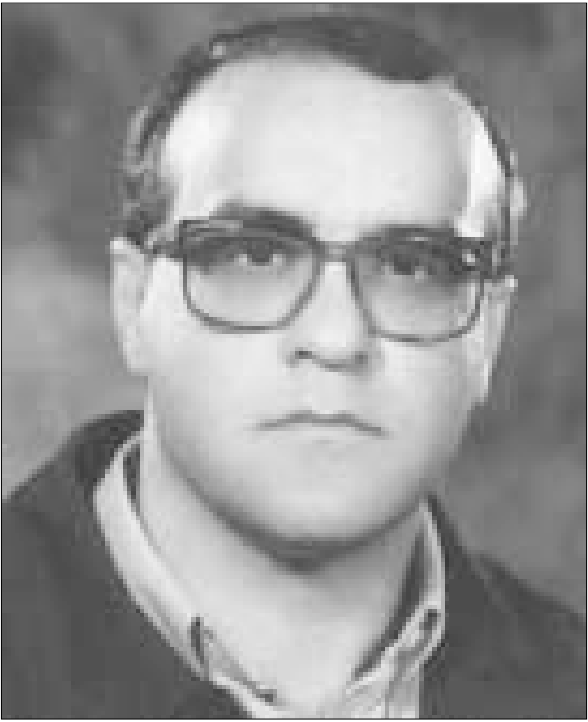
تحقیقی خود پیدا کرده‌اند. حتی ما گزارش‌هایی از مروجان تاریخ در دبستان‌ها داشته‌ایم که دانش آموزان مدارس ابتدایی از بخش‌های ادبیات شفاهی و گزیده‌های آن استقبال کرده‌اند.
- شما عکس‌ها و سندهای تصویری زیادی هم در این دوره ارائه کرده‌اید. به این تصویرها چگونه دست یافته‌اید؟ یا پرسشم را به‌گونه‌ای دیگر مطرح می‌کنم، شما کتاب خود را در شکل و شمایل پر تصویر و یا نقیسی ارائه داده‌اید، چه ضرورتی به این کار بوده است؟

به‌طور طبیعی برخی از آنها که تصویر کتاب‌ها و روزنامه‌ها بوده که با دست یافتن به اصل سند، به تصویرش هم دست یافته‌ایم. دیگر اینکه به آثار مربوط به دوره مشروطه رجوع

سفر به گذشته‌های دور ادبیات کودکان

گفت وگو با محمدهادی محمدی

گفت وگو: افسانه سلطانی آزاد

کرده‌ایم و از اسناد تصویری آنها بهره برده‌ایم. همچنین از مجموعه‌های خصوصی برخی از بزرگواران استفاده کرده‌ایم. اما اینکه چرا کتابمان را این‌گونه نفیس درآورده‌ایم، ما روی کتابمان کار کرده‌ایم. نه تنها خواسته‌ایم که اثری بامحتوا ارائه کنیم، بلکه فکر کردیم که شکل ارائه یک اثر نیز در جذب مخاطبان بسیار تأثیر می‌گذارد. متأسفانه ما در جامعه‌ای زندگی می‌کنیم که در آن به فرهنگ دیداری چندان بهایی داده نمی‌شود. درحالی که در کشورهای پیشرفته با ترکیب تصویر و متن کتاب‌هایی بی‌نظیر خلق می‌کنند که در ذهن خوانندگان بسیار اثر می‌گذارد و اصولاً دید آنها را به مقوله کتاب عوض می‌کند. ما تلاش کرده‌ایم چنین کاری کنیم، البته ارزیابی آن با مخاطبان و جامعه فرهنگی است.

با انتشار این چهار جلد چند جلد دیگر از این مجموعه منتشر خواهد شد؟

ما در پروژه پژوهشی خود تاریخ ادبیات کودکان را دو بخش کردیم. بخش نخست که دوران باستان تا سال ۱۳۵۷ را دربرمی‌گیرد و بخش دوم که به ادبیات کودکان پس از انقلاب می‌پردازد. بخش نخست مجموعه‌های هفت‌جلدی است که ما در طول هجده ماه آینده آن را به‌طور کامل منتشر می‌کنیم. اما درباره بخش دوم که هنوز زمان کار روی آن فرانسیده‌است تاریخ‌نگاری درباره این دوره به اندکی تعمق و دورنگری نیاز دارد. باید احساس‌ها جای خود را به رسوب‌های منطقی بدهد تا بتوان به تجزیه و تحلیل دوران دست زد. اما آنچه از هم‌اکنون مسلم است، گستردگی کار در همین دوره بیست و چند ساله پس از انقلاب می‌باشد.

آن طور که در اینجا شاهد هستیم شما اسناد بسیار بالارزشی از دوره مشروطیت به بعد گرد آورده‌اید، پس از پایان کار پژوهش می‌خواهید با این اسناد چکار کنید؟

ما پیش طرح موزه ملی تاریخ ادبیات کودکان ایران را به‌زودی در سایت اینترنتی خود قرار می‌دهیم. ما علاقه داریم که دوستان‌ان فرهنگ ایران را به این طرح بزرگ جلب کنیم. این اسناد و کتاب‌ها به‌کودکان این سرزمین تعلق دارد. آرزو داریم روزی همه این اسناد در موزه به نمایش دربیاید تا بزرگ و کوچک با گوشه‌ای از فرهنگ گسترده خود آشنا شوند.

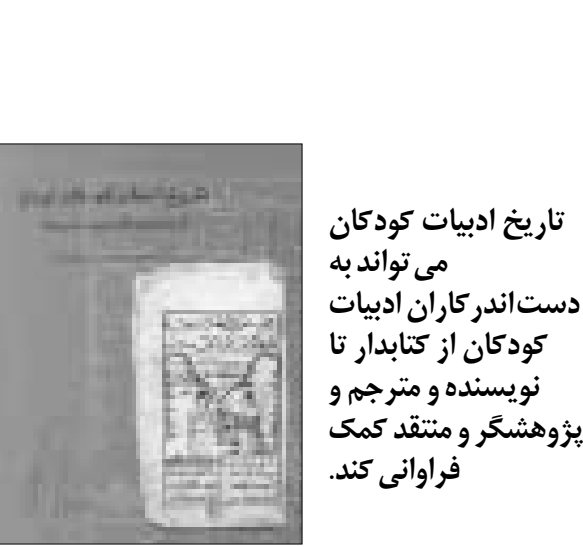
داستان‌های عامیانه، ترجمه از آثار ادبی غرب و آثار غیرداستان و خواندنی‌های آموزشی از جمله آثاری بوده است که در این دوره برای کودکان و نوجوانان منتشر شده است. درباره هر یک از این زمینه به‌طور گسترده در این دو جلد بحث شده است. برای نمونه ما برای نخستین بار باب ادبیات مکتب‌خانه‌ای را گشوده‌ایم. بسیاری از آثار فراموش شده و ناشناخته را از مجموعه ارزشمند آقای مهدی آذری‌دی که به کتابخانه تاریخ اهدا کرده‌اند، تحلیل و بررسی کرده‌ایم. یا اینکه در مورد آثار ترجمه ادبی از غرب، روایت‌ها و چاپ‌های گوناگون از آثاری همچون رابینسون کروزوئه، سرگذشت یک خر که از آثار کلاسیک نوجوانان فرانسه بوده است، بررسی و تحلیل کرده‌ایم. اما ادبیات کودکان در این دوره یک ویژگی

تاریخ ادبیات کودکان

گفت وگو با محمدهادی محمدی

گفت وگو: افسانه سلطانی آزاد

تاریخ ادبیات کودکان ایران مجموعه کتاب‌هایی مرجع درباره همین موضوع است که گروهی از پژوهشگران در نهادهی خصوصی به نام بنیاد پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان ایران کار تهیه و انتشار آن را بر عهده دارند. جلد سوم و چهارم تاریخ ادبیات کودکان ایران آماده پخش شده است و همین روزها روی پیشخوان کتابفروشی‌ها قرار خواهد گرفت. نویسندگان این مجموعه خانم زهره قایینی و آقای محمدهادی محمدی هستند. پیش از این جلد اول و دوم این مجموعه منتشر شده بود که به ادبیات قبل و بعد از اسلام ایران تا دوره مشروطیت اختصاص یافته بود.

بسیار مشخص دارد و آن هم این است که دست‌اندرکاران آموزش و پرورش کودکان به بنیادگذاری نوعی از ادبیات آموزشی همت گذاشتند که در دهه‌های بعد رشد یافت و از پوسته آموزشی خود جدا شد. همچنین ستیز بین نوگرایان و سنت‌گرایان بر سر ادبیات مکتب‌خانه‌ای که گونه‌ای ادبیات با بنجارهای اخلاقی بی‌پروا بود، نیز از ویژگی‌های ادبیات کودکان این دوره به شمار می‌رود.

- آنچه در این مجموعه چشمگیر است، شیوه‌های جست‌وجوی شما برای یافته‌های این آثار است، می‌توانید بگویید از چه راه‌هایی برای پیدا کردن این آثار استفاده کرده‌اید؟

راه‌های رسیدن ما به این آثار متعدد بوده است. ما در مراکز بنیاد سرپرستی جست‌وجو ایجاد کرده‌ایم که این سرپرستی نه تنها تمامی کتابخانه‌ها، مراکز فرهنگی و مجموعه‌های خصوصی شناخته‌شده و ناشناس در تهران را بررسی کرده، بلکه در شهرهای مهمی چون اصفهان، شیراز، مشهد، تبریز و قم نیز گروه‌های جست‌وجو تشکیل داده‌ایم که به دنبال آثار ادبیات کودکان در این دوره بوده‌اند. همچنین از کتاب‌هایی که به ما اهدا شده است که با ارزش‌ترین آنها مجموعه کتاب‌های مکتب‌خانه‌ای آقای آذری‌دی است، نهایت سود را برده‌ایم. خودمان هم در بین کتابفروشی‌هایی که کتاب‌های قدیمی می‌فروخته‌اند، آثار گرانبهای پیدا کرده‌ایم. همچنین برخی از کتاب‌شناسان و پژوهشگران برجسته که با نسخه‌های چاپ سنگی آشنا بوده‌اند، بی‌دریغ به ما کمک کرده‌اند. از این عزیزان می‌توانم از آقای محمد گلبن، محمود طاهر‌احمدی، اکبر ثیوت و دیگران نام ببریم.

- به‌طور مشخص مخاطبان شما بزرگسالان هستند یا نوجوانان؟

هر دو گروه بزرگسالان و نوجوان مخاطبان ما هستند. حقیقت اینکه هنگامی که ما کتاب‌ها را منتشر کردیم، فقط به مخاطبان بزرگسال فکر می‌کردیم، اما خود نوجوانان به‌سراغ این مجموعه آمدند. علت آن هم این بوده است که به سبب تنوع در مطالب کتاب و همین‌طور وجود گزیده‌هایی از متون اصلی، دانش‌آموزان منبع خوبی برای کارهای

این کتاب چگونه برخورد کرده‌اند؟

تاکنون این دو نهاد خرید عمده‌ای از ما نداشته‌اند، به‌ویژه آموزش و پرورش. درحالی‌که فکر می‌کنیم که در ایران ۱۲۰ هزار مدرسه هست و وجود یک دوره از این مجموعه کتاب در هر مدرسه‌ای نیاز است. درباره کانون باید گفت که در بین مربیان و کتابدارانی که با این مجموعه آشنا شده‌اند، استقبال خوب بوده است. چون این کتاب‌ها اساسی‌ترین مرجع برای مربیان و کتابداران در جهت آشنایی با ادبیات کودکان ایران به‌شمار می‌رود. به‌هرحال ما تلاش می‌کنیم که تصمیم‌گیران در این دو نهاد را به مزایای آموزشی و پرورشی این مجموعه آشنا کنیم.

بازتاب این مجموعه آثار در بین گروه نویسندگان به‌طور عام چگونه بوده است؟
به‌سبب این که ما روی کارمان تبلیغ نکرده‌ایم، طبیعی است که بیشتر اهل فرهنگ هنوز از انتشار چنین اثری آگاه نشده‌اند. اما گروه‌های کوچکی از نویسندگان که کار را دیده‌اند، نظر مثبتی به آن داشته‌اند.

- فکر می‌کنید که انتشار این مجموعه کتاب چه تأثیری در مقوله ادبیات کودکان در ایران بگذارد؟

به نظر ما تأثیر انتشار تاریخ می‌تواند بسیار گسترده باشد. نخست اینکه آشکار می‌کند که ما ایرانیان چه فرهنگ کهن‌سالی حتی در این گستره داریم. دوم این که اهمیت ادبیات کودکان را در لایه‌های فرهنگی این سرزمین بالا می‌برد و مهم‌تر از آن اثبات می‌کند که این مقوله زائده‌ای از ادبیات به مفهوم عام آن نیست. یعنی سبب می‌شود که اهل فرهنگ به این مقوله نگاه تخصصی داشته باشند. تا کتون چنین بوده است که اهل فرهنگ بسیار آسان در این زمینه هم دیدگاه‌های به‌ظاهر تخصصی خود را بیان می‌کرده‌اند و هیچ‌گونه مدعی را نمی‌شناختند. این البته یک بیماری فراگیر در جوامعی همچون جامعه ما است! جدای از این موضوع‌های بیرونی تاریخ ادبیات کودکان می‌تواند به دست‌اندرکاران ادبیات کودکان از کتابدار تا نویسنده و مترجم و پژوهشگر و منتقد کمک فراوانی کند.

- جلد سه و چهار تاریخ ادبیات کودکان به چه دوره‌ای اختصاص دارد؟

این دو جلد ویژه دوران مشروطه است.

-دوران مشروطه دقیقاًچه دوره‌ای را دربرمی‌گیرد و از جنبه فرهنگی چه ویژگی‌هایی را دارد؟

ما دوره مشروطه را از آغاز صدارت امیرکبیر تا ۱۳۰۰ز نظر گرفته‌ایم. به‌این جهت که هسته تفکر برای مشروطه در این دوره پی‌ریخته‌شد. بهسازی‌های امیرکبیر در زمینه آموزش و پرورش و بهداشت یکی از عوامل مهم در تحولات اجتماعی و سیاسی ایران شد، بنابراین باید این دوران از ریشه‌اش مورد بررسی قرار می‌گرفت. از جنبه فرهنگی این دوران را باید یکی از نقاط سرنوشت‌ساز تاریخ ایران به‌شمار آورد. ارتباط‌های بازرگانی و فرهنگی باغرب و فرهنگ تهاجمی غرب چهره سنتی جوامع آسیایی و آفریقایی را دچار دگرگونی کرد. به‌طور اخص آنچه ما آموزش و پرورش نوین می‌نامیم، برآیندی از نظریه‌های آموزش و پرورش غربی است. از این پس پدیده‌هایی وارد جامعه ما شد که برداشت‌های فکری بخش‌هایی از جامعه را زیر و رو کرد. در گستره ادبیات کودکان نیز ما هسته‌های ساخت ادبیات نوینی را شاهد بودیم که بیش از همه از گونه‌های ادبی غربی مایه گرفته بود.

- آیا ایران در این دوره واقعاً پدیده‌ای به‌نام ادبیات کودکان داشته است؟

خوشبختانه اکنون با انتشار جلد سه و چهار ما می‌توانیم با اطمینان بگوییم که اکنون بحث بود و نبود مطرح نیست. بحث محدودیت و یا گسترده‌گی مطرح است. در دوره مشروطه ما ادبیات کودکان نسبتاً گسترده‌ای داشته‌ایم. ادبیات مکتب‌خانه‌ای، افسانه‌ها و